

LATIFALARNING LINGVOKULTUROLOGIK XUSUSIYATLARI: MILLIY MENTALITET VA MADANIY KODLAR TALQINI

Karimova Kamola Rustam qizi

Farg'ona davlat universiteti. 10.00.11 Til nazariyasi.

Amaliy va kompyuter lingvistikasi (phd) yo'nalishi mustaqil izlanuvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18958464>

Annotatsiya

Mazkur maqolada latifalarning lingvokulturologik xususiyatlari kompleks yondashuv asosida tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida latifalarda aks etuvchi milliy mentalitet, madaniy kodlar, stereotiplar hamda lingvistik vositalarning o'zaro aloqasi ochib beriladi. Lingvokulturologiya nazariyasiga tayangan holda latifalar diskurs sifatida o'rganilib, ularning semantik va pragmatik qatlamlari tahlil qilinadi. Natijada latifalar xalq madaniyatining muhim verbal modeli ekanligi asoslanadi.

Kirish

Til va madaniyat o'rtasidagi uzviy bog'liqlik zamonaviy tilshunoslikning eng muhim masalalaridan biridir. Lingvokulturologiya ana shu bog'liqlikni o'rganadi va til birliklarida aks etgan madaniy mazmunni ochib beradi. Latifalar esa xalq og'zaki ijodining o'ziga xos janri sifatida jamiyat hayoti, qadriyatlari va mentalitetini ifodalovchi muhim manbadir. Latifalarda kulgi orqali ijtimoiy muammolar, insoniy fazilatlar va nuqsonlar aks ettiriladi. Shu bois ular nafaqat estetik, balki ijtimoiy va madaniy ahamiyatga ham ega.

Latifaning lingvokulturologik mohiyati

Latifa qisqa hajmli bo'lishiga qaramay, murakkab semantik tuzilishga ega. Unda yashirin ma'no, kinoya va ijtimoiy baho mavjud. Lingvokulturologik jihatdan latifa quyidagi xususiyatlarga ega:

- madaniy axborotni uzatadi
- milliy qadriyatlarni ifodalaydi
- ijtimoiy stereotiplarni aks ettiradi.

Latifalar orqali xalqning kundalik hayoti va dunyoqarashi yoritiladi. Bu esa ularni muhim lingvokulturologik birlik sifatida ko'rsatadi. Latifalarda madaniy kodlar muhim rol o'ynaydi. Madaniy kodlar – bu ma'lum bir xalqning tarixiy tajribasi, urf-odatlar va qadriyatlarini ifodalovchi belgilar tizimidir. O'zbek latifalarida Afandi obrazi markaziy o'rin tutadi. U donolik, topqirlik va kulgi orqali haqiqatni aytish timsolidir.

Afandi obrazi orqali xalqning ideal inson haqidagi tasavvurlari namoyon bo'ladi. Shuningdek, latifalarda savdogar, qo'shni, dehqon kabi obrazlar ham uchraydi va ular jamiyatdagi ijtimoiy rollarni aks ettiradi. Latifalarda til vositalari madaniy mazmunni shakllantiradi. Ular quyidagilardan iborat:

- frazeologizmlar
- metaforalar
- kinoya va istehzo
- dialogik nutq

Bu vositalar latifaning ta'sirchanligini oshiradi va uning mazmunini chuqurlashtiradi.

Latifalar kommunikativ jihatdan ham muhimdir. Ular tinglovchiga ta'sir qilishga qaratilgan bo'lib, yashirin ma'noni anglashni talab qiladi. Latifalarda ko'pincha implikatura mavjud bo'ladi. Bu esa tinglovchidan madaniy va kontekstual bilimni talab qiladi. Latifalar

orqali xalqning mentaliteti yaqqol namoyon bo'ladi. Ularda donolik, sabr-toqat, hazil-mutoyiba va ijtimoiy muvozanatga intilish kabi xususiyatlar aks etadi. Shuningdek, latifalar orqali jamiyatlardagi kamchiliklar yumor orqali tanqid qilinadi.

Latifalar lingvokulturologik jihatdan murakkab va ko'p qatlamli hodisa hisoblanadi. Ular til va madaniyatning uzviy bog'liqligini aks ettiradi hamda milliy mentalitetni ifodalashda muhim rol o'ynaydi. Lingvokulturologik yondashuv latifalarni chuqurroq anglash imkonini beradi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Maslova V.A. Lingvokulturologiya. Moskva, 2001.
2. Safarov Sh. Lingvokulturologiya asoslari. Toshkent, 2019.
3. Mahmudov N. Til va madaniyat. Toshkent, 2013.